

Тернопільська обласна рада
Департамент освіти і науки Тернопільської обласної військової
адміністрації
Фаховий коледж Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії
ім. Тараса Шевченка

Циклова комісія музичних дисциплін

ЗАТВЕРДЖУЮ

Заступник директора
з навчально-виховної роботи

Павло ЯЛОВСЬКИЙ
« 31 » березня 2023 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Музично-теоретична підготовка (сольфеджіо)

Освітньо-професійний ступінь фаховий молодший бакалавр

Галузь знань 01 Освіта / Педагогіка

Спеціальність 014.13 Середня освіта (Музичне мистецтво)

Освітньо-професійна програма Середня освіта (Музичне мистецтво)

Кременець – 2023

Яловська Л.В. «Музично-теоретична підготовка (сольфеджіо) »: робоча програма навчальної дисципліни для здобувачів фахової передвищої освіти з галузі знань 01 Освіта / Педагогіка за спеціальністю 014.13 Середня освіта (Музичне мистецтво). Кременець, 2023. 14 с.

Розробник:

Яловська Людмила Володимирівна – викладач циклової комісії музичних дисциплін Фахового коледжу КОГПА ім. Тараса Шевченка.

Робоча програма затверджена на засіданні циклової комісії музичних дисциплін
Протокол від «31» серпня 2023 р. № 1

Голова циклової комісії

Сергій ШЕГЕРА

1. Вступ

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни «Музично-теоретична підготовка (сольфеджіо)» складена для навчання здобувачів освітньо-професійного ступеня «фаховий молодший бакалавр» відповідно до освітньо-професійної програми Середня освіта (Музичне мистецтво) з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 014 Середня освіта (Музичне мистецтво).

Предметом вивчення навчальної дисципліни є процес формування музично - аналітичних умінь здобувачів фахової передвищої освіти, комплексний розвиток їх загальних та спеціальних здібностей: музичного слуху, грамотності, музичного смаку, здатності самостійного музичного мислення у процесі виконання та сприймання музичних творів.

2. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна програма, освітньо професійний ступінь	Характеристика навчальної дисципліни			
		денна форма здобуття освіти			
Кількість кредитів ECTS: 6	Галузь знань 01 Освіта	Нормативна			
Змістових модулів – 3	Спеціальність 014 Середня освіта (Музичне мистецтво)				
Загальна кількість годин – 180	Освітньо-професійна програма Середня освіта (Музичне мистецтво)	Рік підготовки:			
		1-й		2-й	
		Семестр			
		1-й	2-й	3-й	4-й
Тижневих годин для денної форми здобуття освіти: аудиторних –1; 1;1; 1 самостійної роботи здобувача освіти – 0,76; 1,6; 0,89; 1,9	Освітньо-професійний ступінь: фаховий молодший бакалавр	17 год.	23 год.	16 год.	21 год.
		Самостійна робота			
		13 год.	37 год.	14 год.	39 год.
		Вид контролю: Екзамен – 4-й семестр			

Примітка. Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить 62 % / 38 %.

3. Мета та завдання навчальної дисципліни «Музично-теоретична підготовка : (сольфеджіо)»

Метою викладання навчальної дисципліни «Музично-теоретична підготовка (сольфеджіо)» є формування у здобувачів фахової передвищої освіти компетенції сприйняття, розуміння, та відтворення музики, розвиток музичного слуху на ладовій основі, формування вільної слухової орієнтації у музичному матеріалі.

Основні завдання курсу :

- ✓ усвідомлювати логіку ладових тяжінь в мажорі та мінорі,
- ✓ вдосконалювати здатність вільно читати з аркуша одноголосні та двоголосні зразки з врахуванням метро-ритмічних труднощів,
- ✓ виховувати інтонаційну та ритмічну точність,
- ✓ розвивати слухову увагу, здатність запам'ятовувати та відтворювати музичний текст,
- ✓ розвивати самостійність та творчі здібності майбутніх учителів музичного мистецтва;
- ✓ формувати позитивну мотивацію до вивчення курсу і майбутньої професійної діяльності

У результаті вивчення навчальної дисципліни у здобувачів фахової передвищої освіти повинні бути сформовані такі **компетентності**:

ЗК2 Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК6 Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК7 Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

СК2 Здатність до використання предметних знань в освітньому процесі.

СК16 Здатність до інтеграції знань з педагогіки, психології, музичного мистецтва, синтезу мистецтв, інших навчальних предметів та їх застосування у процесі виконання професійних завдань

СК19 Здатність до вокальної, диригентсько-хорової та інструментальної інтерпретації музичних творів.

СК22 Здатність організувати сольну і колективну вокально-виконавську діяльність учнів різних вікових груп.

Програмні результати навчання

Нормативний зміст вивчення здобувачами фахової передвищої освіти навчальної дисципліни «Музично-теоретична підготовка (сольфеджіо)» сформульований у таких програмних результатах навчання:

PH6 Застосовувати міжпредметні зв'язки та інтеграцію змісту різних освітніх галузей в освітньому середовищі.

PH16 Володіти теоретико-методологічними знаннями у галузі музичного мистецтва, принципами та закономірностями -освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти; враховувати у процесі музичного навчання та виховання учнів їх індивідуальні та вікові особливості, освітні потреби.

PH20 Виявляти здатність до запису нотного тексту, гармонізації мелодичної лінії музичних творів, створення власного акомпанементу шкільного пісенного репертуару.

4. Програма навчальної дисципліни «Музично- теоретична підготовка (сольфеджіо)»

Змістовий модуль 1. Тональності до двох ключових знаків

Тема 1. Діатоніка (I курс I семестр)

Вокально - інтонаційні вправи

Інтонування мажорних гам вгору і вниз C-dur, G-dur, F-dur, D-dur, a-moll трьох видів; окремих ступенів, тетракордів; оспівування стійких ступенів ладу; T53, S53 D53 з різною послідовністю звуків. Основне положення корпусу, вірне дихання, розподіл його на музичні фрази, артикуляція, слухове сприйняття чистоти інтонування.

Сольфеджування та читка з листа

Сольфеджування вправ у вивчених тональностях, що включають рух вгору та вниз, поступеневі ходи, повторні звуки, стрибки на тоніку з сольмізацією та тактуванням. Сольфеджування вправ у скрипковому та басовому ключах з транспонуванням у вивчені тональності. Інтонування канонів та діатонічних секвенцій.

Метроритм

Відтворення ритмічного малюнку виконаної мелодії; впізнавання мелодії за виконаним ритмічним малюнком; розміри – 2/4, 3/4, 4/4 схеми тактування, використання ритмічного остинато; ритмічні партитури з супроводом фортепіано та без нього; ритмічні диктанти. Використання ритмічних груп: ціла, половинна, четвертна, восьма, 4 шістнадцятих, четвертна з крапкою та восьма; та відповідні їм паузи в розмірах 2/4, 3/4, 4/4.

Аналіз на слух

Характер музичного твору, лад, структура (кількість речень, фраз, стійкість чи нестійкість окремих зворотів), розмір, темп, динаміка; різні мелодичні звороти (поступеневий рух вгору чи вниз, рух по звуках головних тризвуків, повторність, стрибки); ступені мажорного та мінорного ладів, сильні та слабкі долі в прослуханих мелодіях, у вивчених розмірах; мажорні та мінорні тризвуки у гармонічному та мелодичному вигляді.

Диктант

Робота над розвитком музичної пам'яті, підготовчі вправи до написання диктанту; запам'ятовування без попереднього співу невеликої фрази і відтворення її на певний склад чи з текстом; усні диктанти; ритмічні диктанти; диктанти з

попереднім розбором та запис мелодії об'ємом 4 – 8 тактів у пройдених тональностях з вивченими мелодико-ритмічними особливостями.

Творчі навички

Створення мелодії за принципом діалогу запитання-відповідь. Імпровізація: мелодії до даного ритму, на даний текст з використанням вивчених ритмічних груп, ритмічного акомпанементу до пісень шкільного репертуару.

Тема 2. Метр і ритм (I курс 2 семестр)

Вокально - інтонаційні вправи

Інтонування мажорних і мінорних гам (тональності до двох знаків), окремих ступенів, мелодичних зворотів, тризвуків, секстакордів, квартсекстакордів, головних ступенів з розв'язанням; вивчених діатонічних інтервалів, ланцюжком та двоголосно, вгору та вниз. Мажорного та мінорного тризвуків з оберненнями триголосно, гармонічних акордових послідовностей триголосно. Діатонічних секвенцій.

Сольфеджування та читка з листа

Сольфеджування з листа мелодій у вивчених тональностях мажору і мінору, не складних пісень з текстом чи без нього, вивчених на слух з супроводом чи без нього; двоголосних вправ та пісень. Транспозиція мелодій у вивчені тональності.

Метроритм

Ритмічні вправи з використанням пройдених ритмічних груп у вивчених розмірах, затакти, продовження роботи над ритмічним остинато, канонами, ритмічними партитурами, диктантами. Ритмічні групи (чотири шістнадцятих восьма та дві шістнадцятих, дві шістнадцятих і восьма) в розмірах 2/4, 3/4, 4/4 та 3/8.

Аналіз на слух

Визначення та усвідомлення жанрових особливостей, характеру, ладу, структури, ритмічних особливостей, динаміки у прослуханому творі. Мелодичних зворотів, що включають рух по звуках головних тризвуків та їх обернень у мажорі та мінорі, взятих в ладу та від звуку.

Диктант

З попереднім аналізом; 8 тактовий письмовий диктант у вивчених тональностях з пройденими ритмічними групами, різноманітні форми усного диктанту.

Творчі навички

Створення мелодії з ритмічним варіюванням II фрази. Імпровізація мелодії на даний ритм та літературний текст, вільна імпровізація, підбір другого голосу до даної мелодії з використанням вивчених інтервалів та акордів, гармонізація мелодії головними тризвуками.

Змістовий модуль 2. Тональності до п'яти ключових знаків

Тема 3. Діатонічні інтервали та акорди (II курс 1 семестр)

Вокально - інтонаційні вправи

Інтонування гам мажорних і мінорних (тональності до 5 знаків), окремих ступенів, мелодичних зворотів, тризвуків, секстакордів, квартсекстакордів

головних ступенів з розв'язанням; D7 з оберненнями та розв'язанням у вивчених тональностях та від звуку; гармонічних послідовностей. Діатонічних секвенцій.

Сольфеджування та читка з листа

Сольфеджування: незнайомих мелодій у пройдених тональностях мажору та мінору, двоголосних вправ, виконання одного голосу з одночасним програванням другого на інструменті. Транспонування мелодій у вивчені тональності.

Метроритм

Ритмічні вправи з використанням пройдених тривалостей та ритмічних груп, синкопи, тріолі, пунктирний ритм, затакти. Продовження роботи над остинато, ритмічним акомпанементом, канонами, партитурами. Одночасне відтворення ритмічного малюнку і метричної долі, ритмічного двоголосся. Фіксація різноманітних ритмічних послідовностей.

Аналіз на слух

Жанрових особливостей, характеру, структури, кількості фраз, будови, ладу (включаючи перемінний), інтервалів, акордів, розміру, темпу, ритмічних особливостей, динаміки у прослуханому творі; мелодичних зворотів, що включають рух по звуках головних тризвуків та септакордів у мажорі та мінорі, інтервалів, взятих в лад та від звуку.

Диктант

Різноманітні форми усного диктанту. Запис вивчених мелодій. Письмові мелодичні диктанти у пройдених тональностях з використанням різноманітних ритмічних груп у простих та складних розмірах, із затактом та використанням пауз. Темброві диктанти.

Творчі навички

Імпровізація мелодії з використанням секвенції, до даного ритму. Створення варіантів завершення фрази, речення у різних жанрах Підбір акомпанементу до вивчених мелодій в тональності до 5 знаків у пройдених розмірах з використанням вивчених мелодичних та ритмічних зворотів

Змістовий модуль 3. Тональності до семи ключових знаків

Тема 4. Повна тональна система

Вокально - інтонаційні вправи

Інтонування гам мажорних і мінорних (тональності до 7 знаків), тризвуків головних ступенів та їх обернень з розв'язанням; D7, VII7, II 7 з оберненнями та розв'язанням у вивчених тональностях та від звуку; гармонічних послідовностей. Діатонічних секвенцій.

Сольфеджування та читка з листа

Сольфеджування: незнайомих мелодій у пройдених тональностях мажору та мінору, двоголосних вправ, виконання одного голосу з одночасним програванням другого на інструменті. Транспонування мелодій у вивчені тональності.

Метроритм

Ритмічні вправи з використанням складніших видів синкоп та тріолей, пунктирного ритму, затактів. Продовження роботи над остинато, ритмічним акомпанементом, канонами, партитурами.

Аналіз на слух

Жанрових особливостей, характеру, структури, кількості фраз, будови, ладу, інтервалів, акордів, розміру, темпу, ритмічних особливостей, динаміки у прослуханому творі.

Диктант

Запис вивчених мелодій. Письмові мелодичні диктанти у пройдених тональностях з використанням різноманітних ритмічних груп у простих та складних розмірах, із складними видами синкоп та тріолей. Темброві диктанти.

Творчі навички

Імпровізація мелодії з використанням секвенції, створення варіантів завершення речення у різних жанрах Підбір акомпанементу до пісень шкільного репертуару з використанням вивчених акордів.

5. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин				
	денна форма				
	усього	у тому числі			
лекц.		сем.	практ.	лаб.	с. р.
Змістовий модуль 1. Тональності до двох знаків при ключі					
Тема 1. Тема 1. Діатоніка	30			17	13
Разом за 1 семестр	30			17	13
Тема 2. Метр і ритм	50			23	27
Разом за 2 семестр	50			23	27
Підготовка до екзамєну	10				10
Разом за змістовим модулем 1.	90			40	50
Змістовий модуль 2. Тональності до п'яти знаків при ключі					
Тема 3. Діатонічні інтервали та акорди	22			16	6
Разом за 3 семестр	22			16	6
Підготовка до екзамєну	8				8
Разом за змістовим модулем 2.	30			16	14
Змістовий модуль 3. Тональності до семи знаків при ключі					
Тема 4. Повна тональна система	48			21	27
Разом за змістовим модулем 3.	48		-	21	27
Підготовка та проходження екзамєну	12				12
Разом за 4-й семестр.	60			21	39
Разом годин за навчальним планом.	180			77	103

6. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
I семестр		
1	Тональність C-dur. Розмір 2/4 ,3/4–, схеми тактування	2
2	Тональність C-dur. Розмір 4 /4 – схема тактування	2
3	Тональність G-dur.	2
4	Тональність F-dur. Головні тризвуки	2
5	Паралельні тональності: a- moll (натуральний вид)	2
6	Тональність a- moll (гармонічний та мелодичний вид)	2
7	Тональність D- dur. Головні тризвуки	2
8	Ритмічна група четвертна нота з крапкою	2
9	Читка з листа мелодій з раніше вивченими ритмічно-інтонаційними труднощами	1
II семестр		
		2
1	Ритмічна група 4 шістнадцятих	2
2	Інтервал чиста кварта	2
3	Тональність e- moll (три види)	2
4	Інтервали чиста квінта та октава	2
5	Тональність d-moll (три види)	2
6	Інтервал секста	2
7	Обернення тризвуків	2
8	Тональність h- moll (три види)	
9	Синкопа в простих та складних розмірах	2
10	Тональність B-dur	2
11	Тональність g- moll (три види)	2
12	Читка з листа мелодій з раніше вивченими ритмічно – інтонаційними труднощами	1
III семестр		
		2
1	Паралельні тональності A-dur – fis- moll (три види)	2
2	Паралельні тональності Es- dur – c-moll (три види) Розмір 6/8	2
3	Паралельні тональності E-dur – cis-moll. Тріоль в простих та складних розмірах	2
4	Паралельні тональності As- dur – f-moll (три види). Інтервал септима	2
5	D ₇ – інтонування та сприймання на слух	2

6	D ₆₅ – інтонування та сприймання на слух	2
7	D ₄₃ – інтонування та сприймання на слух	2
8	D ₂ – інтонування та сприймання на слух	2
	IV семестр	2
1	Пунктирний ритм у простих та складних розмірах	2
2	Поєднання синкоп та тріолей на більш складному музичному матеріалі	2
3	Зменшений тризвук на ступенях мажору та мінору	2
4	Збільшений тризвук на ступенях гармонічного мажору та мінору	2
5	Ввідні септакорди	2
6	Паралельні тональності H-dur – gis-moll	2
7	Паралельні тональності Des-dur – b-moll	2
8	Паралельні тональності Fis-dur – dis-moll	2
9	Паралельні тональності Ges-dur – es-moll	2
10	Сольфеджування мелодій в ладах народної музики	2
11	Читка з листа мелодій з раніше вивченими ритмічно-інтонаційними труднощами	1
	Разом	77

7. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Діатоніка	13
2	Метр і ритм	27
3	Підготовка до екзамену	10
4	Діатонічні інтервали та акорди	6
5	Підготовка до екзамену	8
6	Повна тональна система	27
7	Підготовка та проходження екзамену	12
	Разом	103

Критерії оцінювання навчальних досягнень здобувачів фахової передвищої освіти під час самостійної роботи на лабораторних (практичних) заняттях

1-2 бали – здобувач фахової передвищої освіти володіє елементарними теоретичними знаннями, його відповіді правильні, але недостатньо осмислені;

завдання для самостійної роботи виконує на низькому рівні, з неточностями; робить помилки в інтонуванні ладів, інтервалів, акордів.

3 бали – здобувач фахової передвищої освіти на середньому рівні володіє теоретичними знаннями, виконує практичні завдання не в повному обсязі. Під час відповіді допускає помилки : інтонування ладів, інтервалів і акордів не достатньо чисте, недостатньо обґрунтовано аналізує музичні приклади, неусвідомлено користується набутими знаннями і навичками та в неповному обсязі використовує їх під час виконання творчих завдань.

4 бали – здобувач фахової передвищої освіти з розумінням застосовує навчальний матеріал, але допускає несуттєві помилки, які може самостійно виправити, виявляє достатньо чисте інтонування ладів, інтервалів, акордів; точно орієнтується у розмірах і ритмах; грамотно сольфеджує музичні приклади; диктант пише правильно, згідно набутих знань і навички у творчих вправах.

5 балів – здобувач фахової передвищої освіти на високому рівні володіє глибокими системними знаннями та здатний до їх творчого практичного використання; виявляє чисте інтонування з вимогами, але можливі одна-дві неточності; послідовно аналізує музичні приклади і в цілому правильно визначає на слух вивчений матеріал; вміє застосовувати ладів, інтервалів, акордів, чітко орієнтується у розмірах і ритмах; вільно сольфеджує музичні приклади; грамотно і швидко пише диктант; вміє комплексно проаналізувати музичний приклад, визначити на слух вивчений матеріал; правильно і усвідомлено застосовує напрацьовані уміння і навички у творчих вправах.

8. Методи навчання

1. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності: лекція, практичні заняття, бесіда, розповідь, ілюстрація педагога, самостійна робота, спостереження, аналіз, синтез, індукція, дедукція, узагальнення, метод проєктів, художньо-педагогічний аналіз музичних творів тощо.

2. Методи стимулювання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності: стимулювання обов'язку і відповідальності у навчанні, опора на життєвий і професійний досвід здобувачів, створення відчуття успіху у навчанні.

9. Методи контролю

Поточний контроль: усне опитування (індивідуальне, групове), перевірка виконання здобувачами творчих та практичних завдань, письмових диктантів та слухового аналізу, а також завдань самостійної роботи.

Підсумковий контроль: екзамен у 4-ому семестрі.

10. Критерії оцінювання навчальних досягнень здобувачів фахової передвищої освіти з навчальної дисципліни « Музично-теоретична підготовка (сольфеджіо) »

Оцінку 5 , «відмінно» – заслуговує відповідь здобувача фахової передвищої освіти, який має свідомі системні знання у межах програми, вільно використовує

спеціальну музичну термінологію. Осмислено та музично-художньо виконує музичні фрагменти. Самостійно без помилок записує музичні диктанти, гармонічні послідовності. Вміє узагальнювати та асоціювати музичний матеріал, має креативне мислення.

Оцінку 4, «добре» – заслуговує відповідь здобувача фахової передвищої освіти, який має ґрунтовні музично-теоретичні знання. Самостійно та точно інтонує, визначає на слух та за нотним текстом елементи музичної мови. Самостійно записує знайомий та незнайомий музичний матеріал. Вільно використовує набуті вміння та навички у творчих завданнях.

Оцінку 3, «задовільно» – заслуговує відповідь здобувача фахової передвищої освіти, який сприймає та відтворює значну частину музично-теоретичного матеріалу, проте його відповідь потребує уточнень та додаткових запитань. Самостійно, але невпевнено інтонує, припускається помилок у визначенні елементів музичної мови на слух та за нотним текстом, записує музичні диктанти із суттєвими помилками. Виконує нескладні творчі завдання.

Оцінку 2, «незадовільно» – заслуговує відповідь здобувача фахової передвищої освіти, який має початковий рівень музично-теоретичних знань, слабо сформовані уміння та навички, низький рівень слухового контролю, має уявлення про окремі елементи музичної мови, але не відтворює їх у музичній діяльності.

11. Методичне забезпечення

Навчально-методичне забезпечення: навчально-методичні посібники, підручники, збірники музичних диктантів.

12. Рекомендована література

Базова

1. Афоніна О. Сольфеджіо: Навчальний посібник. Вінниця: Нова Книга, 2013. 224 с.
2. Барикіна Е., Казакова С., Мякота О. Співаємо на уроках сольфеджіо: Навчальний посібник. Київ: Державний науково-методичний центр змісту культурно-мистецької освіти, 2019. 51 с.
3. Драгомиров П. Підручник сольфеджіо. Харків: Фактор, 2005. 63 с.
4. Ладухін М. Одноголосне сольфеджіо. Харків: Фактор, 2004. 31с.
5. Смаглий Г. Сольфеджіо: Підручник. Ч.ІІІ. Харків: Фактор, 2008. 95с.
6. Шпаковська Л. А. Диктанти на інтонаційній основі української музики . Київ: Музична Україна, 2006. 66 с.

Допоміжна

8. Бражнікова Л. Д. Українська народна пісня на уроках сольфеджіо. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2006.86 с.
9. Павленко Т. П. Сольфеджіо на основі українських народних пісень. Київ: Музична Україна, 2017. 112 с.

10. Татаурова Л. Сольфеджіо 4 клас. Навчальний посібник. Київ: Державний науково-методичний центр змісту культурно-мистецької освіти, 2019. 62 с.
11. Татаурова Л. Сольфеджіо 5 клас. Навчальний посібник. Київ: Державний науково-методичний центр змісту культурно-мистецької освіти, 2019. 62 с.
12. Татаурова Л. Сольфеджіо 6 клас. Навчальний посібник. Київ: Державний науково-методичний центр змісту культурно-мистецької освіти, 2019. 62 с.
13. Татаурова Л. Сольфеджіо 7 клас. Навчальний посібник. Київ: Державний науково-методичний центр змісту культурно-мистецької освіти, 2019. 62 с.
14. Стадницька Л., Татаурова Л. Сольфеджіо 8 клас. Навчальний посібник. Київ: Державний науково-методичний центр змісту культурно-мистецької освіти, 2019. 70 с.

Інформаційні ресурси:

1. Національна бібліотека України ім. В. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>
2. Бібліотека українських підручників. URL: <http://www.pidruchniki.ws/>
3. Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія. URL: <http://www.kogpi.edu.te.ua/>
4. Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/>
5. Національна бібліотека ім. В. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>
6. Підручники з музичного мистецтва. URL: <https://subject.com.ua/textbook/music/>
7. Фаховий коледж КОГПА ім. Тараса Шевченка. URL: <https://kogpa.edu.ua/uk/fakhovyi-koledzh>